Adrian Rezeanu

OICONIMIE MARAMUREŞEANĂ

1. Raportarea unei părți a formulelor denominative, caracteristice pentru satele româneşti, la elementele limbii comune, care au stat la baza lor, rămâne o problemă dilematică, abordată secvențial în lucrări lexicografice de toponimie[1], dar care necesită în continuare precizări, argumentări şi individualizări.

Pentru studiul pe care îl vom face, am luat spre analiză un număr restrâns de nume de sate maramureşene, în structura cărora apar entopice simple sau însoțite de alți determinanți. Scopul unei astfel de analize este marcat, pe de o parte, de necesitatea stabilirii unui statut semantic caracteristic al numelui propriu în raport cu acela al elementelor primare ale limbii, iar, pe de altă parte, de determinarea motivațională şi de geneză care trebuie să însoțească toponimul pe parcursul evoluției sale într-o extensie derivațională diacronică[2].

2. Abordarea tradițională, uneori cu valențe dialectale, a etimologiei unor toponime, care au la bază termeni geografici populari, de exemplu, priveşte structura semantică de suprafață a unui nume de loc înțepenit la nivelul unui singur denotat. În acest caz, traiectul numelui comun, cu marcaje semantice generale, către un denotat primar şi unic, se realizează mecanic, numele propriu nou-creat preluând un câmp semantic nediferențiat. Ambiguitatea semantică apărută în cadrul acestui proces necesită prezența unor contexte identificatoare, atât pentru un polisemantism marcat lexicografic cât şi pentru microsensuri adiționale la formula toponimică inițială.

2.1. Ambiguitatea semantică la nivelul cuvintelor polisemantice, cu referire directă asupra elementelor comune ale limbii care reprezintă baza de formare a

[1] *Dicționarul toponimic al Banatului*, vol. I (A–B), IV (F–G), V (H–L), VI (M–N), TUT, 1984, 1986, 1987, 1989; *Dicționar geografico-istoric şi toponimic al județului Timiş*, Timişoara, Editura Universității de Vest, 2007; *Dicționarul toponimic al României. Muntenia*, vol. I (A–B), II (C–D), III (E–J), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, 2007, 2009; *Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, vol. I–VII, Craiova, Editura Universitaria, 1993–2007; *Dicționarul toponimic al României. Transilvania, Județul Sălaj*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006; *Dicționarul toponimic al României. Transilvania. Valea Hăşdății*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006; *Dicționarul toponimic al României. Transilvania. Valea Serii*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010.

[2] Vezi Adrian Rezeanu, *Resemantizarea în toponimia urbană*, în „Lucrările celui de al treilea Simpozion Internațional de Lingvistică", Bucureşti, 2010, p. 137–149; Idem, *Geneză şi etimologie în toponimia urbană*, în „Buletin ştiințific", Fascicula Filologie, Seria A, vol. XVII, Universitatea de Nord, Baia Mare, 2008, p. 89–103.

LR, LXI, nr. 1, p. 61–71, Bucureşti, 2012

BDD-A479 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:21 UTC)

toponimelor, creează perturbații în clarificarea proceselor de etimologie şi geneză toponimică[3]. Echivocul unei astfel de situații se repercutează asupra secvențelor din lucrările lexicografice de nume proprii, în care soluțiile de etimologie pot intra pe un făgaş discutabil.

Ambiguitatea semantică se amplifică la nivelul unei extensii toponimice derivaționale[4] pe orizontală, când toponimul nou-format, ca formulă marcatoare a denotatului primar, glisează către denotate aflate în vecinătăți topografice imediate.

Concurența dintre ipostazele derivaționale, în cadrul procesului de stabilire a preeminenței uneia sau a alteia, lasă loc unui arbitrar, greu de elucidat, fără modificări de substanță a statutului numelui propriu.

2.2. Prima treaptă a dezambiguizării semantice a cuvintelor polisemantice, individualizate lexicografic sau nu, care constituie baza de formare a unor toponime, se poate concretiza printr-o analiză semică sau componențială[5].

2.2.1. Analiza semică sau componențială priveşte relațiile din interiorul câmpurilor lexico-semantice[6] şi operează cu unități minimale de sens, de tip *sem, sememul* fiind o reuniune de *seme* selectabile şi operaționale prin transferurile semantice realizate unidirecțional către numele propriu. În lipsa unui inventar amplu de analize semice care să detalieze, în primul rând, raporturile dintre elementele lexicale primare ale limbii care stau la baza unor nume de locuri şi toponimele corespunzătoare[7], se impun în dezambiguizarea semantică precizări de sens pentru fiecare analiză în parte.

2.3. Analiza componențială este marcată prioritar de definiția lexicografică a cuvintelor polisemantice, care, la rându-i, trebuie interpretată selectiv, prin individualizarea şi ierarhizarea *semelor* care trec sau nu către definițiile pluridimensionale ale numelui propriu.

2.3.1. Analizând ansamblul *semelor* repartizate în paradigme lexico-semantice din cadrul microsecvenței „raportul dintre înțelesul numelor de locuri şi cel al numelor comune corespunzătoare" se poate delimita o tipologie a lor. Categoriile *semelor comune*, pe de o parte, şi cele *distinctive*, pe de altă parte, identificate de Angela Bidu-Vrănceanu[8], aplicate la analiza semică a particularităților microsecvenței generale de mai sus, pot constitui markeri în procesul de definire a sensului lexical.

[3] Vezi Mihăilă Ecaterina, *Despre geneza şi funcția numelor proprii*, în LR, XXVII, 1978, nr. 3, p. 267–272.

[4] Acest proces este o prezență definitorie şi în toponimia urbană, când înlănțuirea de denotate pe orizontală, dependente de câmpul semantic al toponimului inițial, poate lua aspectul unor „arbori derivaționali" cu ramificații multiple.

[5] Pentru detalierea întregului proces, vezi Angela Bidu-Vrănceanu, *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice şi aplicații practice*, Bucureşti, 2008, p. 37 şi urm.

[6] Angela Bidu-Vrănceanu, Narcisa Forăscu, *Modele de structurare semantică. Cu aplicații la limba română*, Timişoara, 1984, p. 16, 17.

[7] Vezi Viorica Florea, *Raportul dintre înțelesul numelor de locuri şi cel al numelor comune corespunzătoare*, în LR, XXIV, 1975, nr. 3, p. 215–220.

[8] Vezi Angela Bidu-Vrănceanu, *op. cit.*, p. 23, 24.

BDD-A479 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:21 UTC)

De exemplu, în câmpul lexical al numelor de ape stătătoare, mlăştinoase, **bahnă, batac, bătag, bent, bolată**, *semul* comun este „aprecierea netransparenței apei”. Acest tip de *sem* poate caracteriza definiția semică.

Dacă într-un *semem* de tipul accident de teren” + „depozit natural de apă” + „vegetație caracteristică bălții” + „proximitatea unei înălțimi”, înlocuim *înălțimea* cu o *aşezare* numită **Bahna**, apare în loc de *baltă* un *oiconim*. Acest *sem* distinctiv, caracteristic numelui propriu, devine un marker diferențiator, determinant pentru un alt proces fundamental al toponimiei, acela al motivației. Într-o extensie derivațională pe orizontală, *semul* distinctiv se încadrează într-un „joc al schimburilor”, adică preluarea sau eliminarea *semelor* distinctive alături de crearea altora, potrivit cu denotatele aflate în vecinătăți imediate.

2.3.1.1. În legătură cu definiția semică, în câmpul semantic al numelui propriu se produce o *modelare semantică* prin introducerea acestor *seme* distinctive față de elementul lexical comun corespunzător.

Relația dintre numele propriu de loc, de exemplu, şi numele comun corespunzător se individualizează în cadrul definiției semice printr-o *modelare*, dar şi o *remodelare semantică*. Aceste aspecte sunt condiționate de amploarea extensiei derivaționale pe orizontală, când, în urma transferurilor semantice, „jocul de schimbare” a semelor distinctive este adaptat potrivit cu realitatea denotatelor din vecinătăți topografice imediate sau depărtate:

a) semul preeminent va trece în câmpul lexico-semantic al numelui propriu, individualizându-l;

b) semul preeminent va trece în câmpul lexico-semantic al numelui propriu, ambiguizându-l;

c) semul preeminent se estompează, iar câmpul semantic al numelui propriu va dezvolta un *sem distinctiv*, de „aşezare umană”, de exemplu.

Ultima grupare de distribuție semică reprezintă punctul de plecare în analiza motivației toponimice. În cadrul acesteia, *semul* distinctiv „aşezare umană” va individualiza oiconimul în contextul seriei de *seme*, condiționându-i motivația toponimică.

3. Există o dinamică în circulația numelor de locuri în seria de denotate, situate în vecinătăți imediate[9]. Prin acest „joc al schimbărilor” de seme de la o ipostază la alta, se distorsionează, de cele mai multe ori, statutul semantic al unui nume comun primar, ca bază de formare a numelui propriu de loc corespunzător.

Prezența dizarmonică a *semului distinctiv*, de-a lungul extensiei derivaționale, determină dezvoltarea unei aparente „realități paralele”, care poate conduce la perpetuarea unei stări de dezechilibru motivațional. Când **vad**, ca entopic, denumeşte o

[9] Conceptul toponimic de *vecinătate imediată* se concretizează în seria de poziționări ale ipostazelor derivaționale dintr-o extensie față de formula marcatoare a denotatului primar. *Vecinătatea imediată* este aceea în care se situează prima ipostază rezultată din glisarea toponimului primar de-a lungul lanțului de extensie.

BDD-A479 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:21 UTC)

aşezare situată la extremitatea unei extensii derivaţionale toponimice, de exemplu, *semul* preeminent al numelui comun se estompează, iar numele propriu corespunzător îşi va dezvolta un *sem distinctiv* cu contur de *halou semantic*. În acest fel, particularităţile semantice individualizatoare pentru fiecare ipostază în parte dintr-un lanţ derivaţional sunt marcate de carenţele unui tranzit de extensie.

3.1. „Haloul semantic" al ipostazelor derivaţionale toponimice fiind marcat dizarmonic în raport cu elementele comune primare ale limbii, simpla apropiere formală dintre segmentele lexicale aflate într-o aparentă intercondiţionare este dăunătoare. Cu convingerea că o construcţie teoretică vetustă nu reprezintă întotdeauna un eşafod bun pentru un raţionament nou, propunem o schemă de geneză şi evoluţie semantică şi motivaţională, marcată prin *jocul gradual al schimburilor, estompărilor şi apariţiei de seme comune şi distinctive*.

3.1.1. Raţionamentul, legat de geneza toponimiei în care transferurile semantice au fost implicate în procesele de marcare a statutului lexico-semantic al ipostazelor derivaţionale şi a sferei motivaţionale, a caracterizat orientarea generală a *Dicţionarelor toponimice ale Olteniei şi Munteniei*. În cadrul acestora, secvenţa finală a articolului-titlu, cea etimologică, a fost individualizată, respectând specificul unui dicţionar de nume proprii, prin scheme grafice de intercondiţionare între microsensurile apărute în extensiile derivaţionale.

4. Circulaţia numelui propriu într-un areal marcat de vecinătăţi topografice aflate în relaţie de intercondiţionare se poate realiza prin extensii derivaţionale, în care numele propriu, egal formal cu sine însuşi, glisează de la un denotat la altul. Schema grafică în care sunt plasate aceste denotate poate fi configurată pe baza unor priorităţi de ordin formal cronologic, dar, mai ales, pe baza vecinătăţilor topografice şi a microreperelor de pe traiectul derivaţional şi de destinaţie.

Amploarea extensiilor derivaţionale atrage după sine diminuarea conţinutului semic iniţial, care se va realiza gradual pe măsura înaintării extensiei, dar şi amplificarea acestuia prin apariţia de noi *seme distinctive*.

4.1. La nivelul unei extensii derivaţionale, în care baza de pornire şi de formare a numelui de loc este un nume comun corespunzător, există două tipuri de motivaţii, raportate, de fiecare dată, la ansamblul semnificativ individual de seme. Pe de o parte, motivaţia numelui de loc se realizează prin raportare la numele comun respectiv, iar, pe de altă parte, motivaţia reiese din raportarea permanentă şi graduală dintre ipostazele-nume proprii din extensia derivaţională pe orizontală. Analiza componenţială fiind aceea care stabileşte, printre altele, şi gradul de penetrare a semelor de la un nume comun corespunzător la numele propriu de loc nou-format, stabilirea motivaţiei este o rezultantă a acesteia.

4.1.1. Potrivit definiţiei lui Sørensen[10], numele propriu reprezintă un ansamblu de constituenţi semantici, fascicole sau trăsături distinctive[11], diferite faţă de acelea

[10] Vezi Holger Steen Sørensen, *The Meaning of Proper Names*, Copenhaga, 1963, p. 67 şi urm.
[11] Vezi Viorica Florea, *art. cit.*, p. 218.

BDD-A479 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:21 UTC)

ale numelui comun corespunzător. Privit prin „conceperea înţelesului ca ansamblu semnificativ”[12], raportul dintre înţelesul numelui comun şi structura semantică a toponimului nu este de excludere, ci de intercondiţionare, anumite *seme* din ansamblul semnificativ general devin relevante pentru înţelesul toponimului. Paralel cu acest proces, numele propriu ca nume individual, dezvoltă *seme* proprii sau *distinctive*, diferite de cele ale numelui comun corespunzător[13].

Punctul de plecare al raţionamentului propus se concretizează în faptul că numele propriu de loc are înţeles, care este altul decât acela al numelui comun corespunzător, acesta din urmă având însă locul lui, identificabil prin *seme* comune în ansamblul semnificativ al toponimului.

4.2. Extrapolând aceste câteva idei la ansamblul mecanismului denominaţiei aşezărilor umane, care, formal, au la bază un termen geografic comun sau entopic, putem stabili o realitate punctată semantic.

Înţelesului numelui **Baba** (ca microtoponim, dar şi ca nume al câtorva aşezări româneşti) îi este caracteristic un ansamblu semnificativ, care poate fi decriptat semantic astfel: „sat al comunei Coroieni – Mm”, „sat cu atestarea documentară cea mai veche”, „sat aşezat lângă o formă de teren numită **Baba**”, la rându-i cu geneză într-un entopic **baba**. Ultima *semă* din ansamblul semnificativ de mai sus arată faptul că virtuala vecinătate imediată cu **Baba** ← **baba** „formă de teren” nu atestă faptul că satul are înţelesul microtoponimului, cu atât mai puţin al unui termen comun corespunzător[14].

4.2.1. În situaţia de mai sus, blocarea unor direcţii legate de o contaminare semantică din aproape în aproape se rezolvă teoretic prin acceptarea introducerii în raţionament a noţiunii „vecinătate imediată”. Acest aspect nu elimină însă în totalitate posibilele perturbaţii cauzate de ipostaze toponimice din vecinătăţi imediate neatestate, dar şi de dispariţia fizică a denotatului iniţial. Paradoxul construcţiei teoretice, în acest caz, rezultă din apropierea formală dintre două posibile marcaje identice dintr-o extensie derivaţională, dar cu statut semantic incompatibil.

4.3. Grupa toponimelor compuse în care intră un termen geografic popular (raportat la o formă geografică) este reprezentativă pentru ceea ce putem numi „recuperarea şi stabilizarea unui statut semantic diferenţiat pierdut”. Semnalăm aici două microcategorii: îmbinarea structurală, în care alături de termenul entopic

[12] Viorica Florea, *art. cit.*, p. 216.

[13] Pentru detaliere, vezi şi Viorica Florea, *Contribuţii la problema înţelesului numelor proprii*, în LR, XXIII, 1974, nr. 5, p. 403–408; Idem, *Despre înţelesul numelor proprii*, în CL, XVII, 1972, nr. 1, p. 169–77.

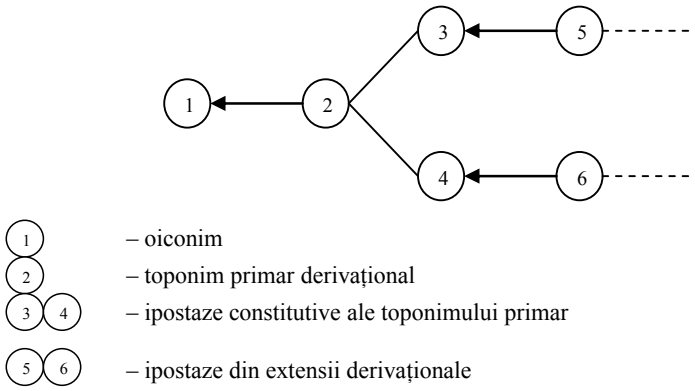
[14] Cf., în acest sens, discuţiile interesante şi erudite ale academicianului Alexandru Surdu legate de oiconimul **Baba** ca şi de toponimul **Babarunca**, în care **baba** poate fi interpretat ca termen geografic comun, aflat în contaminare semantică cu *rom* **babă**, în Alexandru Surdu, *Şcheii Braşovului*, capit. *Toponimia cumană în sprijinul ipotezei lui V. Densusianu*, Braşov, 2010, p. 293–300; pentru alte detalieri, cf. şi seria amplă de toponime **Baba**, întâlnite în Muntenia, în *Dicţionarul toponimic al României. Muntenia*, vol. I, Bucureşti, 2005, p. 213–215.

BDD-A479 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:21 UTC)

apare un determinant comun, adjectival, de exemplu, şi structura mai elaborată în care alături de entopic apare un determinant toponimic individualizat topografic.

4.3.1. Oiconimul **Dealul Mare** *c.* Coroieni – Mm, asociat cu toponimul **Dealul Mare** şi cu îmbinarea liberă **dealul mare**, îşi individualizează statutul semantic, fixat pe un singur *sem* „aşezare situată în posibila proximitate a unui deal", al cărui nume, decriptat în cadrul celei de-a doua trepte de geneză, poate fi pus în legătură cu îmbinarea de doi termeni **dealul + mare**.

4.3.2. Oiconimul **Poiana Botizei** *c.* Băiuţ – Mm este asociat doar cu microtoponimul **Poiana Botizei**, la rându-i o îmbinare dintre alte două toponime distincte, antrenate în virtuale lanţuri derivaţionale. *Semul* distinctiv al oiconimului **Poiana Botizei** „aşezare dispusă în proximitatea unui reper local dominant" este rezultatul unei contaminări şi resemantizări în lanţ, în care *vecinătăţile imediate* pot fi cu greu identificate într-un raport de determinare directă. Schematic, relaţia apare în acest mod:

4.3.3. Pentru a evita „golirea semantică" şi blocarea relaţiilor la nivelul microcategoriei **4.3.2**, propunem limitarea raţionamentului la nivelul primelor două ipostaze derivaţionale. În acest fel, se poate cuantifica prin recuperare statutul semantic al fiecăreia dintre cele două ipostaze derivaţionale, acestea fiind singurele stabile formal. De la toponimul **Poiana Botizei** „poiană", ca bază primară de derivaţie, au loc disocieri de structură formală şi de aici diferenţieri semantice prin apariţia de alte *seme* distinctive.

4.3.3.1. Paradoxul acestei construcţii teoretice poate fi pus în legătură cu cantonarea raţionamentelor etimologice tradiţionale, prioritar la nivelul apropierilor formale, neglijându-se diminuarea şi repotenţarea câmpurilor semantice ale ipostazelor dintr-o extensie toponimică derivaţională. Implicarea *vecinătăţilor imediate* poate oferi soluţii viabile, dar condiţionate de amploarea extensiei care poate ajunge până la nivelul unor *arbori derivaţionali*.

BDD-A479 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:21 UTC)

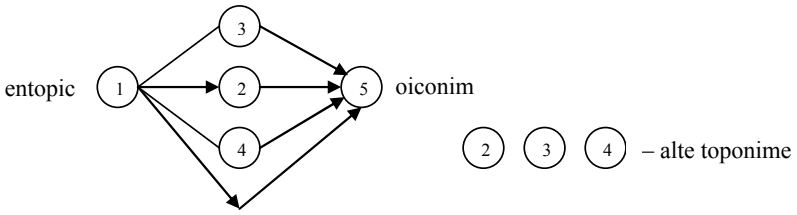
4.3.4. Soluțiile etimologice sunt identificabile de la caz la caz. Pentru cele două ipostaze derivaționale admise (4.3.2), seria *semelor* comune poate reprezenta o cale de apropiere semantică, dacă acestea nu sunt anihilate de *semele* distinctive.

4.3.5. Schema propusă de noi, asimilată unei extensii derivaționale, care are ca punct de plecare un nume comun, toponimizat la nivelul primului denotat din serie, se va baza pe analiza componențială şi pe raportul de includere a *semului* numelui comun, ca o componentă semantică, în ansamblul semnificativ al numelui de loc.

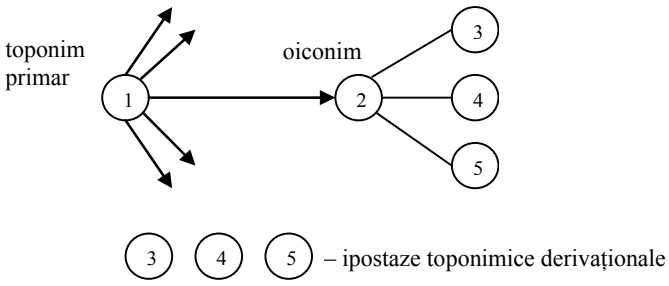
4.3.5.1. Subliniem caracterul istoric al acestui raport şi redundanța multor definiții lexicografice, în raport cu alte noi caracteristici semantice distinctive.

4.3.6. Oiconimul simplu, plasat într-o extensie derivațională pe orizontală, cu punct de plecare într-un nume comun şi aflat în diferite poziții față de denotatul primar, poate fi încadrat în următoarele două scheme grafice.

4.3.6.1.

4.3.6.2.

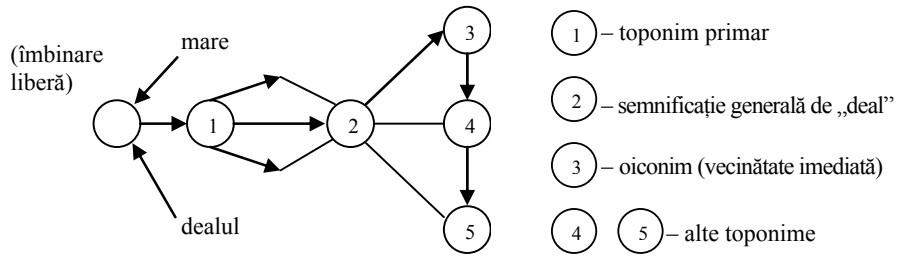

4.3.6.3. Decriptarea semantică şi stabilirea gradului de transparență a semnificației oiconimului inclus în cele două scheme sunt condiționate de pozițiile tuturor ipostazelor din cadrul seriei *vecinătăților imediate*. Cert este faptul că oiconimul plasat în *vecinătatea imediată* a toponimului primar (**4.3.6.2**) şi care a preluat *semul* comun seriei va avea un statut semantic mult mai clar.

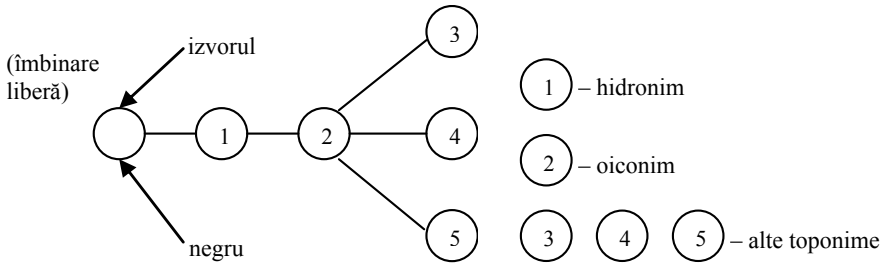
4.3.7. Oiconimul, rezultat al unei îmbinări, ca structură formală şi semantică sudată, cu statut identitar, poate fi individualizat prin alte două scheme grafice. Acestea, la rândul lor, sunt rezultatul unor extensii derivaționale pe orizontală, cu determinări din aproape în aproape.

BDD-A479 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:21 UTC)

4.3.7.1.

4.3.7.2.

4.3.7.3. De obicei, transferurile de nume şi parțial de sens, în care sunt implicate oiconime, se încadrează în formula prioritară, *hidronim → oiconim*; acest fapt se justifică şi prin preeminența locației aşezării de-a lungul unui traiect hidrografic, în comparație cu alte locații. În cadrul schemei (**4.3.7.1**), semnificația generală de „deal” este incongruentă cu ipostaza oiconimică (satul nu înseamnă deal). Alte toponime derivaționale (ipostazele **4** şi **5**) ca, de exemplu, **Dealul Mare** (*cramă*) dau **Dealul Mare** (*pădure*), preiau seme distinctive „pădurea situată pe suprafața **Dealului Mare**”, le transformă în *seme* comune, facilitând apropiere aparentă a genezei de semnificația generală de „deal”. Oiconimul din această schemă va avea însă un statut semantic dispersat, formula sa marcatoare ajungând în final, de cele mai multe ori, o emblemă golită de conținut.

Poziționarea oiconimului pe un traiect hidrografic (schema **4.3.7.2**) înlesneşte o decriptare semantică mai evidentă şi de aici o clarificare a etimologiei pe alte baze deductive. Oiconimul **Izvorul Negru** nu înseamnă „izvor”, dar izvorul poate deveni o cale de circulație magistrală în interiorul granițelor acceptate ale satului. **Izvorul Negru** poate deveni, într-o fază incipientă, *parte de sat*, acea parte legată intrinsec de traiectul hidrografic. Ulterior, prin contaminare, se produce o transgresare, determinând o restrângere sau lărgire a câmpului semantic.

4.3.7.3.1. Stabilirea etimologiei pe baze semantico-deductive, într-o extensie toponimică derivațională, are loc, de la caz la caz, respectând logica poziționării

BDD-A479 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:21 UTC)

verigilor din lanţul toponimic şi reducând la minimum posibilitatea sincopării ipostazelor. Acest fapt presupune cercetări de teren amănunţite cumulate cu cele arhivistice şi soluţionarea, chiar şi numai teoretică, a omisiunilor.

5. Categoria oiconimelor individualizate prin nume simple, identice formal cu un toponim primar şi cu un entopic de geneză, este bine reprezentată în spaţiul maramureşean. Vom face referire la alte câteva exemple.

5.1. Baba (*sat*) *c.* Coroieni – Mm, unde este exclusă o decriptare de natură antroponimică. Admitem un entopic iniţial **baba**, cu explicaţie antropomorfă, toponimizat şi un transfer de nume către alte denotate. Câmpului semantic al toponimului primar **Baba** îi sunt proprii câteva seme distinctive: a) „formă de teren asemănătoare unei siluete umane”; b) „formă de teren aflată în vecinătatea unei aşezări X”; c) „formă de teren ca reper de hotar între proprietăţi”. Prin transgresare a toponimului, numele **Baba** s-a transferat către alte repere, *sat, pădure, pârâu, deal* etc. Reperul cu cea mai veche atestare (1357) şi posibil primul în această serie este *satul*. Formal şi logic, oiconimul trebuie pus direct în legătură cu toponimul primar, ca fiind *vecinătatea imediată* în interiorul căreia a penetrat *semul* distinctiv. **2**, care s-a transformat în *sem* comun „aşezare umană încorporatoare a toponimului primar sau plasată drept vecinătate imediată”.

Relaţia de geneză este astfel între două nume proprii, cu sfere semantice dependente direct.

5.2. Oiconimul **Dumbrava** *or.* Târgu Lăpuş – Mm este pus în legătură directă, de regulă, cu toponimul **Dumbrava** ← **dumbravă** „pădure tânără şi nu prea deasă, care creşte în văi pe lângă râuri sau la şes, *prin ext.*, pădure de stejar” (DLR). În diacronie, **dumbrava** înseamnă „silişte” (TR **1535**, **1536**) şi „laz” (ŢR 1567)[15].

În relaţia de geneză, particularizată de perechea **Dumbrava** (pădure) şi **Dumbrava** (oiconim), oiconimul reprezintă *vecinătatea imediată* şi motivată printr-un *sem* comun cu *pădurea*. Alte virtuale ipostaze derivaţionale pierd semul comun şi motivaţia prin vecinătate.

5.3. Fântânele, Groape, Izvoare, sate incluse în *or.* Târgu Lăpuş şi *c.* Cerneşti – Mm, sunt puse în conexiune semantică, de obicei, cu toponimele minore şi cu numele comune corespunzătoare.

Luate fiecare în parte, oiconimele se pot manifesta ca toponime cu o semnificaţie proprie, autonomă faţă de aceea a microtoponimelor şi a numelor comune corespunzătoare. Perisabilitatea acestora din urmă în lanţul de geneză toponimică, inexistenţa unor ipostaze derivaţionale intermediare, afiliate micro-

[15] Vezi *Dicţionarul elementelor rumâneşti din documentele slavo-române (1374–1600)*, Bucureşti, 1981, p. 72.

BDD-A479 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:21 UTC)

toponimelor **Fântânele, Groape, Izvoare ← fântânea, groapă, izvor**, îndreptățesc afirmația legată de nonmotivație şi arbitrar în posibile, dar neverosimile conexiuni semantice.

6. Oiconimele rezultate din îmbinări, în care intră un entopic, toponimizat la nivelul primului denotat din extensiunea derivațională (vezi **4.3.2**; **4.3.3**) sunt oricum mai dificil de încadrat în tipare etimologice precise.

6.1. Formulele marcatoare ale satelor **Vadul Izei** şi **Valea Stejarului** *c.* Vadul Izei – Mm, pot fi cu greu admise ca provenind dintr-un transfer direct de seme prin intermediul vecinătăților imediate. *Semul* distinctiv, caracteristic pentru locul concret pe care îl reprezintă *vadul* **Izei** este incongruent cu ansamblul semnificativ valabil pentru *sat*, după cum **Valea Stejarului**, cu posibile ocurențe într-o extensie derivațională, ajunge aproape golită semantic în formula marcatoare pentru *sat*.

De aceea, apropierile formale arbitrare dintre diferitele formule marcatoare pentru denotate cu ansamblu semnificativ distinct, trebuie amendate printr-o analiză detaliată a tuturor virtualelor ipostaze derivaționale de pe traiect, care pot asigura, în final, o schemă verosimilă pentru transferurile de *seme* distinctive. Astfel, oiconimele **Vadul Izei** şi **Valea Stejarului** incluse într-un lanț de geneză toponimică şi decriptate din aproape în aproape, pot reprezenta şi ele exemple de nonmotivație toponimică.

6.2. Oiconimul **Groşii Țibleşului** *c.* Suciu de Sus – Mm este poate cel mai caracteristic pentru incongruența elementelor de structură formală asociate cu semnificațiile secvențiale şi de ansamblu.

Termenul comun **gros** „butuc, buştean” (DTRM III 169), ca purtător al acestui *sem* distinctiv, nu s-a putut toponimiza în formula denotatului „aşezare”, fiindcă nu a avut ce să transmită motivațional. Virtualele ipostaze intermediare dintr-o extensie derivațională, intrate în câmpul semantic al termenului comun, au putut prelua un *sem* distinctiv şi l-au transmis în seria formată, dar care şi-a diminuat consistența.

Oiconimul **Groşii Țibleşului** este o îmbinare de două toponime, cu statut semantic distinct în afara acestei asocieri formale. **Groşii Țibleşului** nu înseamnă „buştenii Țibleşului”, ci asocierea dintre toponimul **Groşii**, cu o posibilă decriptare în denotatul „pădure” sau poate doar „o parte de pădure”, spre deosebire de **Groşii Suciului**, de exemplu + **Țibleş**, toponimizat după un entopic **țibleş, ticlă, tiplă** „vârf de munte”[16].

Marca denominativă a *s.* **Groşii Țibleşului** este străină de semnificațiile primare ale toponimelor componente, care au avut, probabil, un traiect derivațional distinct. În niciun caz nu putem vorbi de etimologia acestui oiconim, care nu este

[16] Vezi Ştefan Vişovan, *Toponimia Țării Lăpuşului*, Baia Mare, 2008, p. 113, 246.

BDD-A479 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:21 UTC)

rezultatul toponimizării unor termeni comuni. Acest nume de sat, încadrat grafic riguros într-un lanț de geneză toponimică, poate fi asociat numai cu o diminuare gradată a câmpului semantic inițial, stabilindu-se, în acest fel, „trepte de geneză”.

7. Din această analiză se pot desprinde câteva concluzii.

Numele propriu de loc are un înțeles care este altul decât al numelui comun corespunzător, acesta din urmă, identificabil printr-un *sem*, se regăseşte încorporat în ansamblul semnificativ al toponimului.

În cadrul unei extensii derivaționale pe orizontală, numele propriu, corespunzător denotatului primar, glisează către alte denotate din lanț, permițând un „joc al schimburilor de seme”, potrivit cu ipostazele nou-apărute în rețea.

Stabilirea gradului de contaminare şi resemantizare în lanțul derivațional este condiționată de noțiunea *vecinătate imediată*, cu mențiunea că plasarea toponimului primar în *vecinătatea imediată* a oiconimului îi va asigura acestuia un statut semantic mai clar.

Într-o extensie toponimică derivațională, stabilirea etimologiei pe baze semantico-deductive este determinată de logica poziționării verigilor din lanțul toponimic.

OÏCONYMIE DE MARAMUREŞ

(Résumé)

L’ étude essaie d’aborder l’étymologie toponymique en base de l’analyse des sèmes au cadre d’une extension dérivationelle.

En base des échanges de sèmes d’une hypostase toponymique à l’autre, on réalise un nouveau statut sémantique du nom propre qui se rapporte au nom commun correspondant.

Cuvinte-cheie: sem distinctiv, ansamblu semnificativ, resemantizare, câmp semantic.
Mots-clés: sème distinctif, ensemble significatif, résémantisation, champ sémantique.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

BDD-A479 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:21 UTC)